

Tvůrčí cestou k životnímu prostředí

David Šeterle

Rád bych zde pojednal o tom, jak se rodil můj vztah k ekologickým organizacím, životnímu prostředí a přírodě. To, že zde jmenuji za sebou tyto tři věci, jež se v podstatě dotýkají jednoho a toho samého, naší Země, má svoji logiku a řád. Zatímco ekologické organizace a sdružení jsou postavené zejména na vědeckém poznání, vědomostech a objektivně prokazatelných údajích, tak lidé dávající si za cíl své činnosti bezprostředně přírodu staví na vlastním poznání, jejich kontakt s přírodou je velice procítěný a plný zkušeností. Mezi těmito dvěma protiklady se pak nachází sféra životního prostředí, jež je propojuje a hledá jejich harmonické působení a vývoj, zachází se svými vědomostmi a zkušenostmi tvořivým a pozitivním způsobem.

Toto rozdělení našeho poznávání Země, našeho života v rámci zdejšího prostoru, zcela odpovídá dělení našeho poznání na svět vědy, svět filosofie a svět náboženství. Věda a náboženství jsou postaveny proti sobě, jedno je ztělesněním vědomosti, teorie, abstraktna, druhé naopak zkušenosti, praxe, konkrétna. V hlubším smyly mezi nimi rozdíl není, neboť oboje musí zacházet s praxí a teorií, vědomostmi a zkušenostmi, abstraktnem a konkrétnem. Harmonie ve spolupráci těchto dvou oblastí v původním smyslu představovala filosofie. Jako příklad této filosofické činnosti uvádím knihu *Skrytá pravda Země* Zdeňka Neubauera a Tomáše Škrdlanta, anebo statek *Krameterhof* rakouského permakulturisty Seppa Holzera. V praxi to pak znamená nastoupení cesty aktivního tvoření životního prostředí prostřednictvím vzdělanosti, odbornosti a zároveň s hlubokým citem k živé přírodě.

Ze své zkušenosti vím, že pouhá informovanost dneska člověka nepřiměje k třídění odpadu, k nakupování ekologicky šetrných výrobků a biopotravin, k úspoře energií a využívání jejich obnovitelných zdrojů, využívání spíše hromadné než osobní dopravy, natož pak k aktivnímu zlepšování životního prostředí ve svém městě, tvoření svého ráje na kousku půdy či vědomém dávání energie přírodě. Se snahou o informovanost souvisí dnešní činnost ekologických organizací a sdružení, jež se zaměřují spíše na rozumné důvody, které by měly vést ke změně našeho chování a myšlení. Samotná rozumnost dneska ale změni jen málo. Potřebuje být doplněna vnitřním porozuměním a nadšením, pochopením hlubokého smyslu té které změny, cítění hluboké sounáležitosti s přírodou. Naše změny, aby byly účinné a trvalé, musí probíhat komplexně. Nejen na vědomé úrovni, jež z našeho vnímání představuje 1 až 5 %, ale také na podvědomé úrovni zaujímající většinu našeho vnímání.

Podstatou dnešních skutečných ekologických a „zelených“ aktivit je vědomí jednoho celku, jedné živé bytosti, jíž je každý člověk součástí, stejně jako každý jednotlivý projev přírody. Země je naším tělem, vzduch naším dechem a voda naší krví.

Toto uvědomění vnáší na naši cestu jednoduchost a jasnost. Například recyklace odpadu, stále více ale způsob život, jenž odpad vůbec neprodukuje, jsou pro mě povinností, zákonem, přitom ale jednoduchostí. Ekologicky šetrné chování tak není utrpením a nezáživnou činností, nýbrž poctou. Mám-li vůli k životu, není nic přirozenějšího než se nadechnout. Má-li člověk úctu k životu, chová se také ekologicky šetrně. Vystávají tedy otázky, zda člověk chce žít či přežít. Neboť životní prostředí je v širším smyslu jeho tělem. Zda si dokáže dát odpověď na tak základní otázky jako smysluplnost a cíl lidského života, zda chápe postavení člověka v širším řádu přírody. Problémy životního prostředí jsou vnějším projevem lidské prázdnoty a pocitu provinění. V této situaci nás naše racionalizace skutečnosti jen utvrzuje a náš stav prohlubuje. Přenesení energie od rozumu k dalším nástrojům našeho poznání by dovolilo propojit všechny vrstvy bytí a najít přirozené životní prostředí.

Samotný rozum přitom není „špatný“, není na vině, naopak je naším důležitým a snad

nejvyšším nástrojem. Nesmí se s ním však zacházet jednostranně a dogmaticky. Výsledky takové jednostranné činnosti jsou více než výmluvné. Je to právě role rozumu, jež západní civilizaci dovedla k dnešnímu rozvoji, pod nímž si představujeme zejména závratnou vyspělost technologií, zejména informačních, a globalizaci světa. Avšak neuměřená aplikace rozumového poznání způsobuje samohyby ekonomických modelů, jež nereagují na skutečné poměry, samohyby společenských vztahů a sociálních služeb, jež nedokáží naplnit potřeby lidí, samohyby, jež prokazatelně škodí lidskému zdraví a ničí životní prostředí. Právě to, že rozumové poznání je neuměřené, že se neměří a neporovnává s dalšími kritérii, činí z rozumu nade vše postavený nástroj, začínající být sám o sobě. Avšak není nadán životem, jenž by cítil a poznal, že to či ono bude užitečné či nikoliv, tedy škodlivé a ničící. Právě toto nadání člověk přenesl na rozumové poznání, avšak dnes víme, že jej musí nést člověk, a to každý sám: rozhodovat se, zda to či ono bude užitečné a tvůrčí, anebo neužitečné, škodlivé a ničící.

Zjednodušíme-li tedy naši úvahu na poznání, že cesta k životnímu prostředí vede prostřednictvím rozumu vyváženého citem a prostřednictvím vědomí sounáležitosti člověka s širším celkem přírody, můžeme se postupně přiblížit k pozitivním a tvůrčím přístupům k životnímu prostředí, jež se rozbíhají do nespočetných rozmanitých cest. Před tím ještě ale upozorněme na ono známé, že „dobré úmysly dláždí cestu do pekel“. Mnohé ekologické aktivity dokáží ve svém důsledku překonat to, proti čemu bojují. Když jsem si já poprvé začal uvědomovat důležitost a účinek každého svého činu a začal jsem se ohlížet na vztah lidské společnosti k přírodě, má pozornost zaměřila k ekologickým organizacím. Tehdy mě zarazily a odradily kampaně, jež působily negativně. Logickými důvody ospravedlnitelné, ale ničivé a škodlivé. Šancí na úspěch těchto negativních kampaní jsou právě pocity, které v člověku vyvolávají a mohou člověka probudit z jeho nevědomosti. Nevyvolávají však spíše opět negativní emoce, strach, jenž bude motivovat činnost tohoto člověka? Tato metoda „cukru a biče“ je velice ošemetná a málokdy otvírá cestu k pozitivnímu a tvůrčímu přístupu k životnímu prostředí. Důvodem k užívání této negativní metody může být neznalost a nevole k užívání těch pozitivních. Jaká je tedy tvůrčí cesta k životnímu prostředí?

Výraz „životní prostředí“ zní poněkud uměle. Vždyť ve své podstatě je pro každého z nás životním prostředím nejdříve po devět měsíců břicho naší matky, a potom prostor naší Matky Země. Příroda jako životní prostředí pro každý kámen, rostlinu, živočicha a člověka je živou bytostí. Vztah k životnímu prostředí nepotřebuje odůvodnění, člověk ani společnost zde nemají hledat své uspokojení, nýbrž naplnění a určitý přesah sebe sama.

Celá společnost, ale také každý jednotlivec zvláště, nemůže naplnit náš vztah k životnímu prostředí, dokud tento vztah neuskutečíme sami k sobě. Postupně si začínáme uvědomovat a toto vědomí přenášet do praxe, jak pestrý může být vztah. V jisté poslušnosti se řadí tolerance, respekt, uznání a úcta. To, že teď společně uvažujeme nad „tvůrčí cestou k životnímu prostředí“ svědčí o našem respektu k přírodě, totiž ohleduplnosti. Začínáme si uvědomovat svébytnost samotné přírody, její živost, inteligenci a svobodu. Jak jsou na tom ale naše ekologické aktivity? Vycházejí ze spolupráce s životním prostředím, jakožto bytostí, jež sama sebe utváří a trpělivě se léčí ze všech ran, jež jsme jí způsobili? Anebo sebestředně hledáme vlastní uspokojení, své „čisté svědomí“?

Naplnění smyslu ekologie spočívá v samotném způsobu života. Nelze jej omezit na naše chování, přístup ke svému okolí, způsob myšlení, státní politiku, nýbrž spojit všechny tyto úrovně dohromady. Chci-li se skutečně zabývat životním prostředím, musím začít od sebe. Samostatně přemýšlet, neustále přehodnocovat, kriticky přistupovat ke svým činům a přitom si udržet nadhled, poslušnost všech změn, které děláme. Slogan „*mysli globálně, jednej lokálně*“ je velice mnohotvárný a každý člověk musí vnitřně hledat jeho význam. Cesta k životnímu prostředí vede skrze poznání sebe sama. Tedy „poznej sám sebe“ značí tuto cestu a představuje onu komplexnost, jež je nutná v našem přístupu k životnímu prostředí.

Příší tedy o důležitosti souvislosti mezi vztahem k životnímu prostředí a způsobem

života. Jak dosáhnout jednotlivých kroků, jimiž usilujeme o zlepšení stavu životního prostředí: jak oslovit podnikatele, aby aktivně přistoupili k ekologicky šetrným provozům jejich společností, jak nadchnout výrobce, aby využili a sami požadovali obnovitelné zdroje energie, jak uvědomit politiky, aby vytvářeli účinné nástroje, jak informovat širokou veřejnost, aby zvažovali každý svůj nákup, jímž určují celou podobu dnešní společností založené na ekonomickém aspektu, jak učinit v našich životech samozřejmostí recyklaci, biopotraviny, ohleduplnost k přírodě, přítomnost zeleně v každodenním životě, jak usměrnit extrémní ekologické aktivisty, jak se chovat pozitivně a tvůrčím způsobem řešit dnešní ekologické problémy? Naše téma můžeme dále specifikovat a věnovat se „ochraně biodiverzity, vlivu legislativy, vyčerpání surovin, energetice, otázkám dopravy, problematice vody, urbanismu, nebo něčemu jinému“. Ale jak chceme najít řešení, když cítíme, že tato témata se prolínají a je nutné se jimi věnovat zároveň. Hledat mezioborovou spolupráci, bavit se na všech úrovních zároveň, uvažovat o všech vrstvách, přistupovat holisticky: zabývat se způsobem lidského života? Způsob života přeci do značné míry předurčuje, naplňuje a vytváří náš vztah a naši cestu k životnímu prostředí.

Pozitivní a tvůrčí cestu k životnímu prostředí vidím ve způsobu života, v životním stylu, jež vedeme. Je to ale právě „cesta“ a prostředek, jak se zabývat jednotlivými tématy, problémy a otázkami, ovšem komplexně. Možností a konkrétních cest tohoto způsobu života, který je v souladu s lidským životem, zdravím člověka, duševním klidem a duchovním vývojem, jež tvoří harmonii mezi lidskou společností a dalšími částmi přírody na Zemi, těchto cest je opět mnoho, pro každého jedna individuální. Stav společnosti dnešní doby nás stále více tlačí k tomu, aby každý člověk odpovědně řešil dnešní problémy, přitom ale s ohledem na širší celek.

Konkrétním příkladem cest k životnímu prostředí, o nichž píše, může být idea Rodové osady. Samotná realizace Rodové osady je opět pouhou cestou, způsobem života, jak účinně plnit poslání člověka, smysluplně žít v souladu se společností a přírodou. Rodová osada je prostor 150 ha, kde žije přibližně 100 rodin, každá na vlastním jednohektarovém pozemku. 10 000 m² nabízí dostatečný a přirozený prostor k životu jedné rodiny, která může být do značné míry samozásobitelská. Přitom je ale zachována společnost a osada je určitým druhem novodobé „vesnice“, ovšem postavené na principech, jež dovolují řešit dnešní globální, ekonomické, společenské, ekologické a osobní problémy. Na zbylých 50 ha se nachází prostory pro společný život, od školy, vzdělávacího centra či tržnice až po společné pastviny pro koně či sportoviště, kde by se prolínaly životy jednotlivých rodin, život Rodové osady a život přilehlých vesnic, měst.

Že by východiskem z dnešní situace mohl být jeden hektar pro každou rodinu? Hektar půdy, dovolující spojit naše tradice, přirozené tíhnutí k životu v souladu s přírodou a dnešní vývoj v oblasti techniky, ale také v oblasti účinného hospodaření a zemědělství. Vždyť jaké možnosti skýtají bezorebné metody pěstování obilí Masanobua Fukuoky či Marca Bonfilse, permakulturní principy Billa Mollisona a Davida Holmgrena, ekozahradní design, nízkoenergetické domy? Jaké jsou schopnosti a životní nálady vyrůstajících generací? Neptřebuje snad jejich elán, nadšení, síla a někdy jen intuitivní touha konkrétní možnost, jak komplexně, a proto účinně a udržitelně, změnit způsob života?

Idea Rodové osady, jež se konkrétními projekty realizuje i v České republice, je jednou z možných cest nejen k životnímu prostředí. Je cestou tvůrčí a pozitivní, a to prostřednictvím změny způsobu života na základě vědomí sounáležitosti s širším celkem lidské existence, společnosti a přírody.